

2. **Исаков, Т.Э.** Билим берүүдөгү интерактивдик методдор жана аларды окутууда колдонуунун ыкмалары [Текст] / Т.Э. Исаков // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2014. - № 3.- С. 22 – 26.
3. **Кыргыз педагогикасы** /энциклопедиялык окуу куралы [Текст] / башкы ред. Ү.Асанов, жооптуу ред. И.Бекбоев. -Бишкек, 2004. -272 б.
4. **Электрондук ресурс:** <https://youtu.be/kGSED1Liduo>
5. **Электрондук ресурс:** <https://t.me/joinchat/Iv8hORRvHYkTea8l7Vwifw>

Поступила в редакцию 7.06.2021г.

УДК 37.142 (575.2)

Исаков Т.Э.

*к.п.н., доцент Кыргызско-Узбекского Межд. универ. им. Б.Сыдыкова,
Кыргызская Республика*

Атабаев А.А.

*аспирант Кыргызско-Узбекского Межд. универ. им. Б.Сыдыкова,
Кыргызская Республика*

COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫ ШАРТЫНДА БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАРАЯНЫН ҮЙШҮРҮҮНҮН МАСЕЛЕЛЕРИ

Бул макалада COVID-19 коронавирусу пандемиясы мезгилинде окутуу жараянын үйшүрүү жана майнаптуу ишке ашыруунун маселелери каралган. Изилдөөдө пандемияга байланыштуу өлкөдө өзгөчө абал (карантин) киргизилип, кадимки салттуу окутууга мүмкүнчүлүк болбой, бардык окуу жайлар аралыктан окутууга өтүүгө аргасыз болгондугу, андагы баштапкы учурдагы кыйынчылыктар жана аларды жолго салуунун механизмдери талдоого алынган. Пандемиянын билим берүү системасына тийгизген таасирлерин жана аны жоюунун жолдорун Батыралы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек Эл аралык университетинин иш-тажрыйбасынын негизинде иликтөө изилдөөнүн негизги максатын түзөт. Изилдөөдө сурамжылоо жана байкоо жүргүзүү илимий методдору колдонулуп, натыйжада пандемия шартындагы аралыктан окутуунун окутуучулар жана студенттер үчүн тийгизген терс таасирлери жана артыкчылыктары аныкталды жана аларга тиешелүү сунуштар берилди.

***Негизги сөздөр:** аралыктан окутуу; байланыш каражаттары; сайт; интернет; видеосабак; технология; платформа; мультимедиа; окутуунун натыйжалары.*

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19

В этой статье рассматриваются вопросы организации и эффективной реализации учебного процесса в условиях коронавирусной пандемии COVID-19. В исследовании анализированы первоначальные проблемы и механизмы их разрешения в период вынужденного перехода всех образовательных учреждений от традиционной формы к дистанционной форме обучения в связи с введением в стране чрезвычайной ситуации (карантина) из-за пандемии. Целью данного исследования является изучение влияния пандемии на образовательную систему и пути его устранения на основе опыта работы Кыргызско-Узбекского Международного университета имени Батыралы Сыдыкова. В исследовании применены такие научные методы, как опрос и наблюдение, и в результате определены отрицательные влияния, и преимущества дистанционного обучения на преподавателей и студентов в период пандемии, предложены соответствующие рекомендации.

Ключевые слова: дистанционное обучение; средства связи; сайт; интернет; видеоуроки; технология; платформы; мультимедиа; результаты обучения.

QUESTIONS OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESSES IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

In this article the issues of organization and effective implementation of the educational process are considered in the context of the COVID-19 corona virus pandemic. In research analyzes the initial problems and mechanisms for their resolution during the forced transition of all educational institutions from the traditional form to distance learning in connection with the introduction of an emergency situation (quarantine) in the country due to the pandemic. The purpose of this research is to study the impact of the pandemic on the educational system and ways to eliminate it based on the experience of the Kyrgyz-Uzbek International University named after Batyraly Sydykov. The research uses scientific methods such as survey and observation, as a result of the research, the negative effects and benefits of distance learning on teachers and students during the pandemic are identified, and appropriate recommendations are proposed.

Keywords: distance learning; communication tools; website; Internet; videoleasons; technology; platforms; multimedia; learning outcomes.

Бүткүл дүйнөнү дүңгүрөтүп, оор түйшүктөргө салган COVID-19 короновирүс инфекциясынын алгачкы учурлары 2019-жылдын декабрь айында Кытайдын Ухань шаарында катталгандыгы маалым. Ухань шаары короновирүс инфекциясынын очогу деп табылып, 2020-жылдын 30-январында Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму тарабынан өзгөчө кырдаал киргизилген. Арадан көп өтпөй эле короновирүс пандемиясы башка өлкөлөргө да тарап, адамдардын саламаттыгына, социалдык-экономикалык жагдайларга ж.б. залакасын тийгизди. Ошондой эле билим берүү системасында да окутууну уюштуруу бир топ кыйынчылыктарга дуушар болуп, карантин учурунда бардык окуу жайлар аралыктан окутуу форматына өтүүгө мажбур болду.

Буга чейин деле жогорку жана орто кесиптик окуу жайларда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 26-июнундагы №354-Токтомунун 1-Тиркемесине ылайык “Билим берүү программаларын ишке ашырууда билим берүүнүн дистанттык технологияларын колдонуунун тартиби” жөнүндөгү жобонун негизинде аралыктан окутуу ишке ашырылып келген, бирок анда негизинен сырттан окутууда аралыктан окутуунун технологиялары колдонулган [1].

2019-2020-окуу жылынын март айынан баштап короновирүс инфекциясынын (COVID-19) келип чыгуу себептерине байланыштуу Кыргыз Республикасынын (КР) Өкмөтүнүн жана КРнын билим берүү жана илим министрлигинин буйрутмалары боюнча өлкөбүздүн бардык окуу жайларында окутуу жараяны окутуунун дистанттык билим берүү технологияларын колдонуу менен аралыктан окутууга өттү.

Өлкөнүн башка окуу жайлары сыяктуу эле биздин университетте да аралыктан окутуу жолго коюлуп, бир топ алгылыктуу иш-аракеттер аткарылды. Аралыктан окутуу боюнча атайын жоболор, эрежелер, нускамалар ж.б. иштелип чыгып, ишмердүүлүктөрдү жүргүзүүдө жетекчиликке алынды. Аралыктан окутууну толук кандуу ишке ашыруу үчүн университеттин бардык структуралык түзүмдөрү заманбап материалдык-техникалык базалар, маалыматтык ресурстар жана байланыш каражаттары менен камсыздалган.

Университеттин профессордук-окутуучулук жамааты (ПОЖ) аралыктан окутуунун алгачкы күндөрү WhatsApp аркылуу AVN маалыматтар системасынын программаларын

колдонуп сабак өтүшкөн болсо, кийин изденүү аракеттери менен онлайн платформаларды, Google тиркемелерди жана сервистерди өздөштүрүшүп, сабактарда колдоно башташты.

Окуу процессин онлайн форматта эффективдүү уюштуруу үчүн университет тарабынан профессордук-окутуучулук жааматтын арасында атайын онлайн семинарлар өткөрүлүп турду. Окутуучулар университеттен сырткаркы онлайн курстарга, усулдук семинарларга да катышып, көндүмдөрүн өстүрүп жатышты. Азыркы күндө Google classroom, Google disk, Quizizz, Learning apps, Google test, Zoom, skype, hangouts, Kelbil ж.б. тиркемелерди сабактарда кеңири колдонуп жатышат.

Аралыктан окутууда студенттердин педагогикалык, өндүрүштүк ж.б. практикалары бир топ кыйынчылыктарды жаратты. Ошого карабастан окуу планында каралган багыттардын жана адистиктердин практикаларынын бардык түрлөрү кырдаалга жараша онлайн форматта уюштурулду. ZOOM программасынын жардамы менен практика жетекчилери практиканын жыйынтыгы боюнча конференцияларды өткөрүштү жана студенттерден практика боюнча отчетторун алышты.

Ал эми окуу жылынын аягында бүтүрүүчү студенттер үчүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациялоону уюштуруу жана өткөрүү негизги маселелерден болуп саналат. Бул максатта Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2020-жылдын 24-январындагы №12/5-буйругунун негизинде жогорку жана орто кесиптик билим берүү боюнча мамлекеттик аттестациялоо комиссиясынын курамы бекитилген [2].

Мамлекеттик аттестациялоого тиешелүү бардык иш кагаздар (программалар, билдирүүлөр, ведомосттор, билеттер ж.б.) алдын-ала даярдалып, мамлекеттик аттестациялоону уюштуруу бекитилген графиктин негизинде онлайн форматта жүргүзүлдү.

Мамлекеттик аттестациялоону онлайн форматта уюштурууда техникалык каражаттар (видеобайкоолор, бирдиктүү экран жана интернет байланышы ж.б.) өз убагында камсыздалды. Мамлекеттик аттестациялоону уюштурууда жана өткөрүүдө өзгөчө кырдаалга ылайык санитардык-эпидемиологиялык талаптар жана эрежелер сакталды.

Окутуунун кредиттик технологиясынын шарттарынын бири болуп кафедраларда конок лекцияларды уюштуруу саналат. Аралыктан окутуу шартында кафедраларда окуу жүктөмдөрүн пландаштыруу учурунда атайын конок лекциялар үчүн сааттар пландаштырылган жана анын аткарылышы көзөмөлгө алынган. Ата-мекендик жана чет өлкөлүк белгилүү окумуштуулар, профессорлор тиешелүү дисциплиналардын актуалдуу маселелери боюнча студенттерге онлайн форматта конок лекцияларды окуп беришти. Атап айтсак, НарынМУнун профессору Т.М.Сияев, Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин профессору А.Алимбеков, Ж.Баласагын атындагы КУУнун профессору Н.А.Ахметова, Кувейт Эл аралык университетинин профессору Бабаев Д.Б., Б.Ельцин атындагы КРСМУнун профессору А.С.Кацев, ТМАЖИМнын профессору Т.С.Нурдинова (Өзб.Респ.), АндМУнун профессору С.А.Хошимов ж.б.

Окуу жайлардын негизги милдеттеринин бири болуп жаңы окуу жылына карата абитуриенттерди кабыл алуу саналат. Пандемияга байланыштуу 2020-2021-окуу жылына абитуриенттерди кабыл алуу иштери дагы жылдагыдан өзгөчө болду. Ар жылы область (райондордогу) мектептерге барып, мектеп бүтүрүүчүлөрү менен кесипке багыт берүү иштерин жеринде жүргүзгөн болсок, 2020-2021-окуу жылына карата үгүт иштери онлайн режиминде жүргүзүлдү. Ар бир окутуучу өзүнүн туулуп өскөн жериндеги мектеп менен

онлайн форматта (көбүнчө ZOOM аркылуу) байланышып, кесипке багыт берүү иштерин жүргүзүштү [3, 4].

Ал эми абитуриенттерди кабыл алуу иштери университеттин кабыл алуу комиссиясы тарабынан Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин көрсөтмөлөрүн жетекчиликке алуу менен онлайн форматта ийгиликтүү ишке ашырылды.

Пандемия учурунда окутуу жараянын үзгүлтүккө учуратпастан университетте бир топ алгылыктуу иштердин аткарылгандыктарын белгилөө менен аралыктан окутуунун окутуучулар жана студенттер үчүн оң жана терс жактарын билүү, эгерде терс жактары болсо, анда аларды жоюу иш-аракеттерин жүргүзүү максатында AVN маалыматтар системасынын жардамында атайын түзүлгөн анкеталар боюнча он-лайн (on-line) режиминде сурамжылоо жүргүздүк. Анкеталар 16 суроодон туруп, ар бир суроо төрттөн жоопко ээ болгон тесттик форматта түзүлгөн. Анкетада окутуучулардын жана студенттердин сунуш-пикирлерин жазып калтырууга мүмкүн болгон суроолор да камтылган [5].

Түзүлгөн тесттер AVN порталынын анкетирлөө редактору тарабынан компьютерге киргизилип, ар бир суроого өзүнө ылайык балл же текст менен жазылуучу жооптор каралган.

Анкетанын суроолору киргизилгенден кийин ар бир респондент өзүнүн телефону же компютери (интернет байланышы бар) аркылуу өз логин жана паролю менен кирип сурамжылоодон өтүштү. Сурамжылоонун убактысы бүткөндөн кийин AVN порталдан анкетанын жыйынтыгын чыгарып жана анализдеп, тиешелүү эсеп-кысаптар (отчёттор) алынды. Алардын мисалы №1-Таблицада жана 1-сүрөттө берилген.

Сурамжылоого жалпысынан 170 окутуучу жана 1121 студент катышты.

Сурамжылоонун натыйжасында пандемия шартында аралыктан окутуу чукулунан киргизилгендигине байланыштуу жана мындай абалга алдын-ала даярдыктар болбогондуктан төмөндөгүдөй учурларда кыйынчылыктар болгондугу аныкталды:

1. Окутуучулар үчүн:

- Zoom, skype, hangouts ж.б. платформаларын колдонууну үйрөнүүдө;
- окуу жайдын веб-сайты аркылуу AVN автоматташтырылган маалыматтар системасынын программаларын өздөштүрүүдө;
- сабакка даярдык көрүү үчүн тиешелүү окуу материалдары боюнча слайддарды жасоону жана презентациялоону билүүдө;
- видео-сабактарды, түрдүү видео-материалдарды иштеп чыгууну жана колдонууну үйрөнүүдө;
- студенттерге үйдө аткаруу жана өз алдынча иштөө үчүн тапшырмаларды берүүнү уюштурууда;
- студенттер менен кайтарым байланыштарды уюштурууда (берилген тапшырмаларды жана өз алдынча иштерди текшерүү);
- студенттердин билимдерин баалоо (модулдар жана жыйынтыктоочу аттестациялоо) процедураларын колдонууда ж.б.

2. Студенттер үчүн:

- күндүзгү окуган студенттердин буга чейин аралыктан окутуунун технологиялары тууралуу билгичтиктеринин жоктугу;

- айыл жеринде жашаган студенттерде интернеттин жоктугу, же анын ылдамдыгынын начардыгы;
- айрым студенттерде кубаттуу уюлдук телефондун (смартфондун) болбогондугу жана WhatsApp аркылуу байланышууга мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу;
- үй-бүлөдөгү социалдык абал: сабакка катышууга жана тапшырма аткарууга шарттын болбостугу, үй-жумуштарынын түйшүгү ж.б. тоскоолдуктар.

Сурамжылоонун натыйжасында пандемия шартында аралыктан окутуунун артыкчылыктарына да анализ жүргүзүлүп, төмөнкүлөр аныкталды:

1. Окутуучулар үчүн:

- студенттерге аралыктан сабак (лекция, практикалык /семинардык/, лабораториялык ж.б.) өтүүдөгү педагогикалык чеберчилиги жогорулайт;
- аудио жана видео-сабактарды, видео-роликтерди жана видео-материалдарды даярдоо боюнча тажрыйбалары артат;
- вебинар (семинар, семинар-тренинг), видео-конференцияларды уюштуруу жөндөмдүүлүктөрү өркүндөйт;
- жаңы маалыматтык технологиялар боюнча өз билимин өркүндөтүүгө болгон мүмкүнчүлүктөр кеңейет;
- таанып-билүү процессин координациялайт, ошол эле мезгилде өзүнүн квалификациясын жана методикасын өркүндөтөт;
- чыгармачыл жана интеллектуалдуу потенциалы жогорулайт: өзүн-өзү ишке уюштуруу, жаңы информациялык– коммуникациялык технологияларды пайдалануу ж.б.

2. Студенттер үчүн:

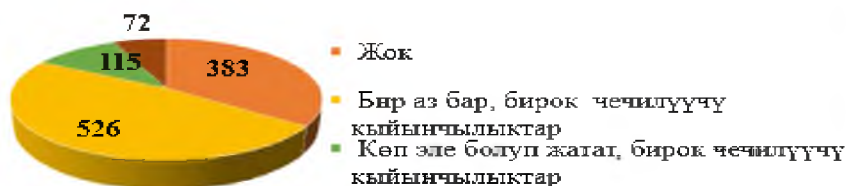
- жашаган (жайгашкан) жерине көз карандысыз онлайн түрүндө санариптик технологиялардын жардамында аралыктан билим алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болот;
- билим алуу үчүн убакытты туура пайдалануу жоопкерчилигине ээ болот;
- интернет ресурстарын пайдаланып окуу материалдарын өздөштүрүү, электрондук окуулуктарды жана электрондук китепканаларды пайдалануу жөндөмдүүлүктөрү өсөт;
- билим алууга жана жаңы маалыматтык–коммуникациялык технологияларды үйрөнүүгө болгон кызыгуусу артат;
- убакыт үнөмдөлүп, өзүнүн үстүнөн кошумча иштөөгө болгон мүмкүнчүлүктөр кеңейет;
- жол акы, жаңы кийим-кече сатып алуу, тамак-ашка ж.б. га кеткен чыгымдар үнөмдөлөт.

Изилдөө көрсөткөндөй пандемия шартында аралыктан окутуунун алгачкы учурларында окутуучулар жана студенттер үчүн кыйынчылыктар болбой койгон жок. Бирок, ошого карабастан окутуучулардын студенттер менен болгон өз ара жигердүү аракеттешүүлөрүнүн натыйжасында мындай кыйынчылыктар жоюлуп, билим берүү системасы позитивдүү нукка түштү.

Таблица 1 - Студенттер үчүн түзүлгөн сурамжылоонун 1-суроосу жана анын жыйынтыгы

1. Аралыктан окутууда кыйынчылыктар болуудабы?			
•	Жок	383	34.95
•	Бир аз бар, бирок чечилүүчү кыйынчылыктар	526	47.99
•	Көп эле болуп жатат, бирок чечилүүчү кыйынчылыктар	115	10.49
•	Кыйын эле болуп жатат	72	6.57

1. Аралыктан окутууда кыйынчылыктар болуудабы?

1-сүрөт- Студенттер үчүн түзүлгөн сурамжылоонун 1-суроосу жана анын жыйынтыгы

Окутуучулар жаңы маалыматтык технологиялар боюнча өз билимдерин өркүндөтүүнүн үстүнөн тынымсыз иштешип, билим берүүнүн инновациялык технологияларын жана усулдарын колдонуу менен аралыктан окутуунун жогорку сапатын камсыз кылууга жетишишти.

Жыйынтыктар:

1. COVID-19 коронавирусу пандемиясынын билим берүү системасына тийгизген таасирлерине Батыралы Сыдыков атындагы Кыргыз-Өзбек Эл аралык университетинин шартында мониторинг жүргүзүлүп, талдоого алынды;

2. Пандемия шартында аралыктан окутуунун окутуучулар жана студенттер үчүн тийгизген таасирлеринин оң жана терс жактары аныкталды;

3. Аралыктан окутуунун терс таасирлерин жоюу жана окутуунун сапатын арттыруу тууралуу сунуштар берилди.

Колдонулган адабияттар:

1. **Нормативдик документ:** Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 26-июнундагы №354-Токтомунун 1-Тиркемеси.
2. **Нормативдик документ:** Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2020-жылдын 24-январындагы №12/5-буйругу.
3. **Исаков, Т.Э.** Применение интерактивных методов обучения в высшей школе [Текст] / Т.Э. Исаков, М.С. Кадырова, Д.С. Саидырахимова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2017. - №2. - С. 66 – 70.
4. **Келдибекова, А.О.** Особенности применения информационных технологий на уроках [Текст] / А.О. Келдибекова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2017.- №3,4.- С. 50– 54.
5. **Электрондук ресурс:** <https://youtu.be/pRo56f6V68k>

Поступила в редакцию 7.06.2021г.